

Marie P.

Rozhovor jsem dělala svým dědou.

Můj děda se narodil před šedesáti sedmi lety v Bílém Potoce, kde prožíval i své dětství.

Narodil se rodičům Robertovi a Anně. Se svou vlastní rodinou (manželkou a syny) se poté přestěhoval do Frýdlantu, kde žije dodnes. Jako čalouník pracoval celý život. V oboru se vyučil na středním odborném učilišti v Liberci. Neodsuzuje úplně každou činnost komunistického režimu.

Jaké jste měli zájmy a jak jste trávili volný čas?

Volnočasových aktivit v době komunismu bylo nepřehledné množství, ale protože zásobování zbožím bylo v té době nedostatečné, musel jsem se věnovat kutilství, čímž jsem vyplnil mezeru na tehdejšímu trhu. Ostatní volný čas jsem věnoval chovatelství, výchově obou synů, a v době dovolených, která obvykle trvala 14 dnů, jsem se přes tehdejší ROH jezdil rekreovat.

Dělal jsi nějaké sporty? Aktivně nebo pasivně?

I když se v mém rodišti masově provozoval fotbal, nezúčastnil jsem se a prováděl jsem pouze pěší turistiku po Lužických horách.

Kam jste mohli jet na dovolenou?

Na dovolenou jsme mohli jet do Bulharska, Polska, NDR, Ruska (do této země však výjezd byl omezen), dále Maďarska a Rumunska. Pobyt v Jugoslávii a na Kubě byly administrativně ztíženy.

Mohl jsi navštívit své příbuzné v Německu?

Byl jsem dvakrát u svého strýce v Hamburku. Cestovali jsme vlakem (a zůstali jsme tam 14 dní). Povolení nám vydala Čedok přes ministerstvo zahraničních věcí. Přijati jsme byli vřele v rodinném kruhu a leckde jsme viděli rozdíl v hospodářském vývoji.

Co jste doma říkali o režimu? A co jste říkali např. svým dětem?

V kruhu rodiny jsme tehdejší režim přísně neodsuzovali, neboť jsme byli všichni trvale zaměstnáni. Zázemí jsme měli v rodinném domě a také nebyl takový zájem po nadstandardním životě (majetku). A k výchově dětí jsme nepoužívali masových sdělovacích prostředků, ale snažili jsme se jít příkladem.

Byl jsi ty nebo tví synové členy v Pionýru?

V tehdejší organizaci Pionýrů jsem nebyl členem a své syny jsem k tomu nepřivedl. Vadila mi myšlenka této organizace.

Myslíš, že by Pionýr měl fungovat i v současnosti?

Pokud by se tato organizace zmodernizovala, potom bych ji určitě doporučil.

Jakých potravin se vám v obchodech dostávalo a co naopak bylo těžké sehnat?

V 50. letech se začínalo lístkovým systémem (na každého obyvatele připadalo určité množství potravin a jiných věcí podle jeho čistého příjmu). Jinak byl trh vždy plně zásoben pečivem, základními oděvy a obuví. Trvale se nedostávalo jižního ovoce, sportovních potřeb a výběrových druhů mas. I když v 90. letech tento rozdíl nebyl už tak propastný.

Co to byl podpultový prodej?

Podpultový prodej byl u tzv. nedostatkových druhů zboží. Byl využíván převážně v oblasti služeb. Domnívám se, že tato činnost probíhá dodnes v oblasti korupčnictví.

Z jakého důvodu (podle tvého názoru) byla vojna povinná?

Po skončení poslední války v Evropě byl svět jasně rozdělen na dva bloky. Proto bylo nemyslitelné žít ve státě bez složky obrany a tím jasně vyplývá povinnost každého občana ve státu. Tento stav v malých obměnách trvá doposud. A vojenská povinnost byla také dána ústavou.

Měli muži, kteří povinně vykonávali službu na vojně, ke své činnosti nějaký důvod?

Počet mužů, kterých souhlasilo s touto povinností, byl téměř stejný, jako v současné době, kteří se nyní hlásí dobrovolně.

Co to byl tuzex? Co jste zde mohli sehnat?

Služby tuzexu mohli využívat občané, kteří měli vlastní devizové konto a převážně sloužilo k nákupu luxusního a ostatního zboží, které chybělo na trhu. Toto zboží bylo přísně kontrolováno i evidováno.

Mluvil jsi o devizovém kontu. Co to je?

To bylo v měně, která byla mimo tzv. sovětský sektor.

Využívali jste služeb tuzexu?

Ano, samozřejmě že využívali, neboť můj strýc bydlel v Hamburku.

Plánovali jste do budoucna?

Plány do budoucna byly lehké zvládnutelné, neboť každý občan měl trvalý příjem a trvalé zaměstnání.

Měli všichni práci? Pokud ne, kolik bylo nezaměstnaných?

Jelikož byla pracovní povinnost, měl každý občan práci téměř zaručenou. Jinak byl označen za příživníka.

Měli lidé chuť dělat více, než museli?

Po řádné pracovní době byla tzv. svépomoc často označována jako druhá směna. Ale lidé ji nepovažovali za věc nemorální.

Jak důležité byly rodinné a klientské kontakty při zabezpečování funkce rodiny?

Rodinné styky se využívaly téměř ve všech domácnostech. Klientské styky převažovaly u osob v řídicích funkcích a stranických postech.

Co to bylo ROH? K čemu toto hnutí sloužilo?

ROH celým názvem Revoluční odborové hnutí byla organizace vlastníci nemovitosti, dopravní prostředky i zaměstnance. Touto cestou se uskutečňovala převážná část dovolených volnočasových aktivit i různých oslav včetně MDŽ. Členy této organizace bylo nejméně 98% pracujících. Příspěvek každého člena činil 1% z čisté mzdy. Jejich služby mohly využívat i děti zaměstnanců (vánoční besídky, ...).

Co to byl kádrový posudek?

V kádrovém posudku bylo napsáno vše o člověku, co se týkalo zaměstnání, jeho mimopracovní činnosti, činnosti nejbližších rodinných příslušníků, ale také náboženské vyznání. Zmiňovány byly tresty i pochvaly, někdy i úvahy o tom, jakým směrem jdou jeho myšlenkové pochody a rozhodování. Tento posudek nebyl vždy vyžadován, ale byl vždy dokládán při změně zaměstnání.

O kom byly tyto posudky psány?

Vyžadovány byly u všech státních zaměstnanců povinně a u ostatních byl pouze jakýmsi doplňkem při nástupu do zaměstnání. V dnešní době tento posudek téměř nahrazuje trestní rejstřík.

Zjistil jsi někdy, co stálo v tvém posudku?

Protože jsem neměl nikdy potíže při hledání zaměstnání, netrval jsem nikdy na celém vyjasnění mého posudku.

Psal jsi ty sám kádrové posudky?

Protože jsem nebyl v žádné vedoucí pozici, neměl jsem nikdy povinnost posudek psát.

Co se psalo v Rudém právu?

Odběr Rudého práva patřilo k povinnostem členů KSČ. Bylo hlavním propagátorem myšlenky minulého režimu, ale nechyběly zde rubriky pro kulturu, sport i společenské události.

Daly se tyto noviny číst?

Nikomu nebylo zakázáno si tyto noviny kupovat a každý si mohl svým zdravým rozumem o nich popřemýšlet.

Četl jsi tyto noviny pravidelně nebo občasně?

Čtení bylo nepovinné, tudíž občasné.

Na jaké filmy jste se chodili dívat do kina? Mohli jste se dívat i na zahraniční filmy?

Převažovala československá produkce filmů s různou kvalitou obsahu. Na trhu se ukazovaly i filmy sovětské, ale i částečně ze západních zemí. A přestože byl počet zahraničních filmů omezený, nebylo nám bráněno v jejich sledování.

Na jaké televizní seriály jste se dívali? Jaká byla míra jejich oblíbenosti?

Přestože téma seriálů byla převážně o budování, bylo toto téma podáno zábavnou formou a sledovanost byla většinou přiměřená.

Měly jste oblíbené knihy?

Protože bylo cestování částečně omezené, převažovaly knihy o cestování a humoristé četly Dobrého vojáka Švejka.

Dívali jste se na sportovní přenosy?

Ano, neboť sport byl bohatě dotován. Zejména v dorostu.

Mohli jste poslouchat zahraniční rádiové stanice? Pokud ano, které to byly?

Kdo nechtěl být hluchý, mohl pohodlně poslouchat Svobodnou Evropu, tak i Hlas Ameriky. Případně BBC.

Museli jste povinně volit?

Přestože účast ve volbách povinná nebyla, bylo každému z nás naznačeno, že při neúčasti ztratí společenskou vážnost.

Mohli jste volit jenom komunisty, nebo i jiné strany?

Mimo KSČ se mohla volit strana lidová a v některých místech i občanské sdružení.

Když porovnáš dřívější a dnešní volby, co si o tom myslíš?

Za současné situace nevidím velkých rozdílů. Dravci se prosadí v každé době.

Mohla by dnešní účast na volbách být vyšší?

Účast ve volbách by mohla být větší pouze v teoretické rovině.

Jak jsi vnímal politiku? Bral jsi ji jako něco, co se tě netýká, nebo jsi ji intenzivně sledoval - zajímal ses o ni?

Sledoval jsem politiku v každém desetiletí.

Mohli jste něco namítnout, jestliže se vám rozhodnutí vlády či parlamentu nelíbilo, nebo dokonce přičilo?

Námítky byly přijaty, ale odpovědi jsme se nedočkali.

Co znamenalo členství v Komunistické straně Československa?

Členství přinášelo členům jak výhody, tak i nevýhody při kontaktech s ostatními spoluobčany, kteří nebyli členy této organizace.

Jaké výhody a nevýhody?

Mezi povinnostmi členů bylo hájit zájmy této organizace a částečně zamezit myšlenkám demokracie.

Byl jsi (či někdo z tvých známých nebo z rodiny) v této politické straně?

Nebyli jsme, neboť toto nebyl smysl našeho života.

Jaký mělo (ne)členství v komunistické straně nebo oficiální organizaci vliv na zaměstnání?

Slovo „ne“ v této organizaci si nedovolil vyslovit žádný funkcionář od okresního výboru výše.

Porovnej dřívější a dnešní politiku. Jsi s dnešní politikou spokojený? V čem se liší?

Rozdíl je asi jenom v počtu odvysílaných hodin z Poslanecké sněmovny. Téměř stejná činnost je jiná pouze v názvu.

Jak jsi prožíval velké události, které se staly v jiných zemích?

Neporozuměl jsem všemu, co se dělo v ostatních zemích. Sympatizoval jsem pouze s panem Gorbačovem při „Perestrojce“.

Jak jsi prožíval svátky v ČSR (MDŽ, První máj, Svátek práce, ...)?

Protože v této době bylo ročně pouze 14 dnů dovolené, většina občanů tyto oslavy zkrátila, aby měli co nejvíce osobního volna.

Co všechno se ještě slavilo např. v rodině?

Mimo církevních a státních svátků se oslavovalo ukončení školy, narození potomka, i příjezd z dovolené a ostatní oslavy v nejbližším příbuzenském kruhu.

Jak probíhaly oslavy jednotlivých svátků? Co jsme tam mohli vidět?

Svátky jako např. MDŽ a příjezd dědy Mráze bylo financováno z prostředků ROH. Ostatní státní svátky byly placeny ze státního rozpočtu. Oslava byla v režii provozovatele.

Zúčastnily se tvé děti vítání občánků? A v pozdějším věku Spartakiády?

Spartakiády určitě. Vítání občánků patřilo mezi trochu podceňované činnosti.

Jaká byla role učitelů v totalitní společnosti?

Role učitele byla dána pevně stanovenými osnovami, které vydávalo ministerstvo školství a bylo důsledně vyžadováno jejich plnění.

Víš, co se tvé děti učili ve škole? Zamlouvala se ti probíraná látka, nebo jsi s něčím nesouhlasil?

Souhlasil jsem s obsahem výuky ve škole, pouze mi vadil vysoký počet vyučovacích hodin.

Myslíš si, že tenkrát měly děti lepší uplatnění po škole než dnes?

Protože byla tehdy téměř plná zaměstnanost, našel každý své uplatnění, přestože to někdy nenaplňovalo jeho osobní přání.

Jaký měl původ vliv na možnosti vzdělávání?

Jistě, původ měl částečný vliv, ale jako v dnešní demokracii některý blbec se prosadí sám. *Kdybys měl porovnat tehdejší a dnešní výuku na školách - která myslíš, že je osvědčenější?* Domnívám se, že dnešní i dřívější děti při rozdílném způsobu výuky jsou na téže úrovni vzdělanosti.

Na jaké brigády se mohli (téměř) dospělí lidé (naši rodiče) přihlásit?

Zájem o tzv. letní studentské brigády byl jak v zemědělství, tak i v průmyslu. Např. prodej zmrzliny, průvodcovská činnost a sběr lesních plodů.

Týkalo se vás rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví? V čem tenhle systém spočíval? Co to bylo?

Heslem tehdejší doby bylo „Kdo nekrade, okrádá rodinu“. To znamená, že drobných přečinů se dopustil každý.

Co to byly normalizační prověrky? Koho prověřovaly? A jaké měly následky?

Normalizačních prověrek se musel zúčastnit každý člen strany a státní správy, neboť touto „očistou“ se hledalo jakési zdravé jádro. Následkem bylo opuštění některých vyšších pozic v zaměstnání a přechod na méně placenou práci.

Zapojil ses někdy do disidentských aktivit? Kdo byli disidenti? A jací lidé se většinou stali disidenty?

Do dnešního dne mě disidentská činnost není sympatická a nechci jí rozumět.

Jak jsi vnímal veřejnou kampaň proti Chartě 77? V čem tato kampaň spočívala?

Charta 77 byla převážně záležitostí pražskou. Zde v pohraničí téměř neviditelnou, a proto její kampaně zde nenalezly příliš živné půdy.

Jak jsi prožíval atmosféru roku 1989? Kdy ses dozvěděl, že se v Praze něco takového probíhá?

Jako každý občan jsem změnu po roce 1989 přivítal, ale s přibývajícimi lety lituji, že jsme se z tohoto bodu nepohnuli dále. A změny byly pro každého dostatečně mediálně přístupné.

Myslíš, že bylo dobře, že sametová revoluce proběhla?

Na sametové revoluci schvaluji část politickou, část ekonomická, domnívám se, se nepovedla.

Jaký je tvůj celkový postoj k tomuto totalitnímu režimu? Proč to cítíš takhle?

Totalitní režim bylo moje mládí a každému se mládí zdá krásné. Proto neodsuzuji úplně každou činnost minulého režimu.

Vždy jsem si, kvůli učebnicím dějepisu a jiným knihám o tomto tématu, o komunismu myslela, že jeho představitelé používají podobné metody jako např. komunisté v Rusku na začátku až do poloviny 20. století. Částečně k tomuto názoru přispěl i jeden naučný film, který jsem viděla ve škole. Ale po rozhovoru se svým dědou o tomto tématu jsem nutně musela změnit názor. Pro normální lidi, jako byl např. můj děda, tento „totalitní“ režim nebyl tak hrozný. Troufám si i tvrdit, že jejich život byl téměř dokonalý. Každý měl svou práci, mohli skoro libovolně trávit volný čas, jezdili na dovolenou do exotických zemí a hlavně politická a ekonomická situace byla, domnívám se, o mnoho lepší než je teď. Pamětník byl během rozhovoru otevřený a myslím si, že se rád podělil o své zkušenosti a dojmy. Metoda orální historie je rozhodně osvědčená varianta, jak se naučit něco nového přímo z „první“ ruky, od někoho, kdo to osobně zažil.